

LEGAL SCIENCES

Правова й політична культура української еліти

О. В. Минькович-Слободяник

Кафедра загальнотеоретичної, конституційної та цивілістичної юриспруденції Миколаївського інституту права Національного університету, «Одеська юридична академія», м. Миколаїв, Україна

Paper received 09.09.18; Accepted for publication 15.09.18.

<https://doi.org/10.31174/SEND-HS2018-178VI29-08>

Анотація. В даному дослідженні аналізується рівень правової та політичної культури української еліти. Визначаються причини, що чинять вплив на рівень правової та політичної культури еліти. Окреслюються спільні риси, що притаманні правовій і політичній культурі української еліти. Надаються пропозиції відносно поліпшення стану правової та політичної культури еліти України.

Ключові слова: еліта, правова культура, політична культура, ідеологія, правова безграмотність, правовий нігілізм.

В момент потужних політико-правових змін в державі на тлі гібридної війни, революційного формування громадянського суспільства питання культури стають як ніколи актуальними, особливо коли мова йде про правову й політичну культуру. Досить великий вплив на її формування чинить еліта, оскільки еліта - це природний прошарок характерний для будь-якої спільноти, будь то люди чи тварини, завжди в зграї є вождя і його прибічники, а в суспільстві лідер і його команда. З моменту створення певної внутрішньої організації суспільства починає формуватися його еліта, причому це абсолютно незалежно від волі індивідів, що дане суспільство створили, явище, адже людина істота соціальна і як соціальна істота завжди прагне до кращих, сильніших, впливовіших представників свого виду для досягнення тих чи інших своїх бажань і реалізації поставлених планів.

Ступінь розробленості даної проблематики є невідповідним її актуальності, оскільки в Україні майже не досліджуються питання взаємовпливу та взаємозв'язку політичної і правової культури, що обумовлено специфікою і складністю міждисциплінарного підходу, відсутністю цілісного уявлення про механізм формування і взаємопроникнення даних явищ. Більшість наукових досліджень зосереджені або на правовій культурі (в царині юридичної науки) або на політичній культурі (відповідно в політології). Зокрема, розробкою даної тематики займалися такі науковці як: М.Пірен, І. Григорчак, В. Липинський, І. Печеранський, В. Добіжа, Г. Матвеева і інші.

Розкриття даного питання необхідно почати з дослідження семантики слова «еліта». У академічному тлумачному словнику української мови слово «еліта» якщо воно вживається відносно людей говориться: «Про людей, що виділяються серед інших своїм суспільним становищем, розумом, здібностями і т. ін.»[10, 474].

«Еліта» має ніби подвійне походження – від лат. Eligere та французької – elite – ліпше, відібране, вибрана меншість суспільства, що становить достатньо самостійну, вищу, відносно привілейовану групу населення, наділену особливими психологічними, національними і політичними якостями, яка бере безпосередню участь у затвердженні і здійсненні рішень пов'язаних з функціями управління, розвитку, науки і

культури[9]. Але у науковому світі сьогодні термін «еліта» вважають дещо неприйнятним, таким, що характерний лише для суспільств з авторитарним режимом, для примітивних політичних систем, таким, що не може застосовуватись при аналізі сучасних демократичних структур. Зокрема, англійські політологи С.Мор і Б.Хендрі небезпідставно стверджують, що теорії еліти застосовуються до комуністичних політичних систем, де влада зосереджена в руках керівництва компартій, що утворюють авторитарну еліту, контролюючи усі сторони соціального життя[1]. На противагу їм радикальні демократи вважають, що коли мова йде про еліту то автоматично ми говоримо про групу, що узурпує владу. Але ж яка різниця як назвати правлячу верхівку суспільства – еліта чи ще якось, якщо зміст їх діяльності від цього не зміниться.

В науковому світі існують і суто термінологічні суперечки з приводу застосування даного терміну, оскільки термін «еліта» означає кращих, гідних, найрозумніших людей, що творять владу, але ж ми знаємо, що в реальному світі це зовсім не відповідає істині, ще Ф.А. фон Гайек у своїй праці «Дорога до рабства» писав: «у влади опиняються найгірші»[13] і з цим не можна посперечатись оскільки, наприклад, історія нашої держави повсякчас доводить правильність даної тези.

Не дивлячись на безліч суперечок з приводу застосування в науковому обігу даного терміну вважаємо, що відмовитись від нього не можливо, оскільки історію, право, політику творять все ж таки лідери і елітарні групи, а не народні маси.

В контексті вище викладеного, можна зробити висновок, що «еліта» - це самостійна група людей, що складає меншість у суспільстві, наділена певними ціннісними ознаками (принциповість, моральність, професіоналізм, толерантність) і знаходить на чолі соціально-управлінської системи суспільства та активно впливає на його розвиток або занепад.

З огляду на дане визначення й будемо досліджувати питання формування і становлення сучасної української еліти і відповідно її вплив на формування у суспільстві правової та політичної культури.

Як ми вже наголошували окремо взяті верстви населення чи просто народні маси не можуть самостійно створити і впливати на розвиток громадянського су-

пільства і держави, її політичний і правовий курс, завжди за цими змінами стоїть на початку якась ініціативна група. Як зазначав В. Липинський в концепції «Національної аристократії»: «...ні етнографічна (етнічна) маса людей як така, ні мова, ні окрема територія автоматично не творять нації. Це здійснюється активною групою цієї нації, на ґрунті культурних, моральних і політичних цінностей якої формується нація»[9]. В той же час він поділяє все суспільство на три верстви: еліти, продуценти (робітники, хлібороби, буржуазія, пролетаріат) та інтелігенція, котра повинна відігравати роль посередника між суспільними групами[6,13]. Що ще раз підтверджує нашу тезу про те, що виділення еліти в суспільстві є невідворотним бажаною ми цього чи ні. Але залишається відкритим питання про те, як таку еліту сприймає більшість у суспільстві, чи є вона справжньою (в класичному розумінні поняття еліта) чи псевдо елітою. На наше глибоке переконання еліта повинна сприйматися суспільством, навіть інтуїтивно, позитивно (хоча ця ідея і може виглядати як утопічна), оскільки вона повинна складатися із самих гідних представників суспільства. Це сприйняття відбувається на рівні свідомості, ми свідомо відносимо того чи іншого індивіда до прошарку еліти. Саме тому від рівня політичної і правової свідомості, що є основою політичної і правової культури залежить сприйняття еліти більшістю в соціумі. Для України сьогодні вельми важливо сформувати свою власну еліту, адже, - «...без власної національної аристократії, нація приречена лишитися повіки балакаючим на іншій мові племенем, підлягаючим державно-національній організації чужої аристократії»[9], що власне і відбувається вже майже сто років на теренах України. За всі часи незалежності українська еліта так і не спромоглася відійти від московоцентричних або америкоцентричних поглядів у своєму розвитку, фактично вона всіма доступними їй методами і засобами (правовими, політичними, фінансовими, медійними) консервувала саму можливість розвитку національної ідеї і свідомості громадян, створення стійкої економічної, політичної і правової природи для розвитку держави і суспільства. Замість цього ми сьогодні отримали необмежені правові й політичні можливості елітарної групи в Україні для наживи і нарощування своїх фінансових статків (такий собі «політичний бізнес»), а для середнього і дрібного класу створена ситуація, коли для виживання ти просто змушений порушувати правові приписи, інакше ніяк. Сьогодні ми можемо помітити наскільки сильно це «підприємництво», що породило олігархічно-люмпенську систему, яка намагається втриматися та відтворює себе з року в рік, проникло у всі сфери політико-правового життя: в правову ментальність і менталітет, від яких залежить функціонування норм, юридичних актів, інститутів, процесів, режимів, статусів, усього, що входить до правової культури як живого, динамічного організму; до політичної свідомості та інститутів, що відображається на якості української політики та парламентаризму, які за час так званої незалежності підкорилися ситуативній та підданській культурі[8, 42]. Деформація засад політико-правового життя українців, в основі якої знаходиться логіка приватизації держави як варіанту лібералізму

по-українськи, призвела до того, що Є. Головаха назвав «моментократією», тобто відсутністю стратегічного бачення ситуації в державі, психологією тимчасового правителя[15].

Еліта, що дісталась Україні у спадок від радянських часів цілком логічно була неспроможна створити відповідні умови для розвитку незалежної і сильної української держави і суспільства, оскільки в більшості своїй вона була не проукраїнська, а промосковська, з бажанням легкої наживи, абсолютної бездуховності, слабка інтелектуально і вольово, з відсутністю будь-яких принципів, поваги до закону, без можливостей тактичного і стратегічного планування макету подальшого управління і розвитку держави. Абсолютно вірно з цього приводу зауважила М. Пірен: «Суспільство, в якому деформовані принципи моралі і гуманізму, духовності, правової культури, коли еліта не завжди є взірцем для народу, вона не має у нього поваги, народ не довіряє їй, не вважає її своїм проводирем»[9]. Від так від самого початку становлення незалежної України у пересічній масі громадян формувалось усвідомлення того, що еліта – це не кращі, не ті хто вартує поваги, а ті, що «дорвалися до годівниці, ті що плюють на закони і людей, ті яким все дозволено, бо їх не карає держава». Так зароджувалося абсолютно відразливе ставлення суспільства до еліти, а та в свою чергу продукувала правовий нігілізм і безграмотність, політичну неспроможність у розв'язанні важливих питань життєдіяльності суспільства і держави, аморальність і безкарність. Еліта, що займає верхівку влади і керівні посади в основних соціальних інститутах в переслідуванні своїх власних інтересів нехтує вимогами правового поля яке сама ж і створила, таким чином знецінюючи право як регулятор суспільних відносин, як систему цінностей, як орієнтир для суспільства. Це в свою чергу породжує корупцію, бюрократію, зловживання посадовими обов'язками і знижує рівень правової свідомості суспільства і правової культури в цілому.

Є звичайно певні причини, що впливають на стан правової культури еліти:

- *правова неграмотність еліти* – якщо взяти головний законодавчий орган нашої держави – Верховну Раду – то в дипкорпусі в нас сьогодні є представники абсолютно всіх професій, в тому числі і професійні юристи. Із 423 народних депутатів лише 11 не отримали повну вищу освіту. Понад 97% народних депутатів VIII скликання мають повну вищу освіту, з них 1,9% не уточнюють, яку саме й де вони вчилися. Принаймні у відкритих джерелах цієї інформації немає. Найбільше в нинішньому парламенті економістів, юристів та інженерів. Якщо говорити про спеціалізацію, то серед 81 депутата-економіста налічується 17 фахівців у банківській справі, фінансах і кредитах, 14 – у міжнародній економіці та 26 – на підприємствах. Дипломи юристів отримали 76 нардепів, серед яких 39 – за спеціальністю «Правознавство». Ще 7 осіб – у галузі міжнародного права. Й лише один нардеп отримав юридичну освіту за спеціальністю «Конституційне та міжнародне право»[14]. Ми вважаємо, що не можна порівняти рівень правової культури професійного юриста і людини, що не має зовсім освіти, як деякі наші депутати, відповідно вже навіть на самому

початку, з огляду на склад Парламенту, ми не можемо чекати якісного закону, оскільки рівень сприйняття його положень і вимог навіть самими законотворцями від початку є різним. Також в нині діючому складі Парламенту лише 6 професійних політологів[14]. Тому не можна говорити ні про високий рівень ані правової, ані політичної культури, бо як на думку автора, механік, інженер, вчитель і лікар дуже некомпетентні в питаннях юридичної техніки і законотворчому процесі як і в сфері політології. Кожен повинен займатися своєю справою;

- *подвійне правозастосування* – закон повинен бути рівним для всіх, незалежно від статусу особи, що його порушила. Як показує практика сьогодення члени еліти та їх родичі досить часто уникають покарання за скоєні злочини і правопорушення, при цьому як правило страждають потерпілі бо еліта застосовує всі доступні для неї важелі впливу, підриваючи тим самим відношення до правоохоронних органів та судової системи в цілому, чого тільки вартує Харківське ДТП 2017р.;

- *правовий нігілізм* – є наслідком перших двох причин, переважна маса населення не вірить в реформи, що сьогодні намагаються запровадити в життя представники еліти України, ця недовіра має під собою міцне підґрунтя, оскільки де-юре реформи йдуть, про них навипередки звітують державотворці та ЗМІ, але де-факто нічого не змінюється, а подекуди стає лише гірше. В свою чергу це призводить до наступної причини зниження рівня правової культури еліти – **порушення прав людини**;

- усвідомлене порушення права, коли владна еліта стоїть не на варті прав і свобод суспільства та його громадян, а в щонайперше захищають свої права на отримання «статусної ренти». Як підсумок: корупція, хабарництво, несплата податків, бюрократизм стали реальною загрозою національної безпеки, провідним чинником низьких темпів розвитку економіки, поглиблення соціальної диференціації суспільства, затвердження цинізму як норми суспільного буття.

В Україні сьогодні в правовому полі сталися значні зміни в питанні подолання корупції, було створено Національне антикорупційне бюро України і воно вже працює, 7 червня Верховна Рада ухвалила в цілому законопроект №7440 про Вищий антикорупційний суд, врахувавши спільну позицію міжнародних партнерів та української влади. 11 червня президент Петро Порошенко підписав закон про Вищий антикорупційний суд, також Кабінет Міністрів України схвалив Антикорупційну стратегію на 2018-2020 рік[12]. Новацією цього документу є розділи про «відповідальність за корупцію і формування негативного ставлення до корупції». В зв'язку з цим передбачені заходи щодо запобігання корупції у представницьких органах влади, насамперед у Верховній Раді, для чого пропонується скасувати депутатську недоторканність та законодавчо визначити легітимні способи лобізму[3]. Але все це поки що «паперова нормотворчість» за нею де-факто нічого не стоїть, суспільство сьогодні не бачить викриття топ-корупціонерів, не бачить реальних строків покарання, не бачить хвилювання так званої «еліти» відносно можливого завершення «комфортного життя». Всі ці дії і гасла, наприклад, про

зняття депутатської недоторканності, настільки набридли соціуму, що на них вже ніхто не звертає уваги, їх сприймають більше як передвборчу агітацію, аніж як реальний наступ на корупцію.

Підводячи підсумок вище викладеному ми приходимо до того, що низький рівень правосвідомості, правової освіти, безпринципність, аморальність і правовий нігілізм повністю притаманні українській еліті є ілюстрацією повної відсутності у неї правової культури і як наслідок – еліта України є, на наш погляд, основним винуватцем загального зниження рівня правової культури, адже вона знаходиться на соціальній верхівці суспільства і по ній все рівно орієнтуються всі інші прошарки населення України. В результаті цього ми бачимо повний крах і занепад політичної культури еліти, бо коли право стає заручником «підкилимних» інтересів меншості, то й політика, а відповідно і політична культура, стають на варті виключно її інтересів. Академік І.Курас говорив, що : «Політична культура – це певною мірою історія хвороб суспільства як щойно придбаних так і генетично успадкованих»[5, 475].

Відповідно, представники правлячої еліти України завжди знаходяться під тиском політичної культури, але якою вона є і чи є взагалі, враховуючи факт низької правової культури і абсолютно деформовану правову свідомість.

Сучасні дослідники наголошують, що на деформування правосвідомості в контексті політичної культури України впливає віртуалізація політики – штучне конструювання образу політичного лідера – сакралізованого як символ бажаних політичних перетворень, коли у суспільній свідомості відбувається виведення його діяльності за межі оцінки з точки зору позитивного права. Часто анти правові, але політично доцільні дії такого лідера (його команди) отримують підтримку, легітимізацію широкого загалу і підміна норм права політичною доцільністю стає нормою[7, 201]. Всі політичні лідери які сьогодні є в Україні, за деяким винятком, є частиною прошарку еліти, що не гнушаються у своїй діяльності використовувати популізм, відверту брехню і цинізм, продукують абсолютне нехтування громадської думки, не мають у своєму арсеналі жодних моральних устоїв. Після революції Гідності, коли у вищі ешелони влади зайшли абсолютно нові люди (журналісти, активісти і т.д.) суспільство очікувало, що вони стануть надійною опозицією старій еліті і зможуть, якщо не впливати на неї, то хоч би інформувати чесно про це народ, але «рука руку мие» і ще вчорашні «революціонери» як і стара еліта сьогодні використовують ті ж їхні, роками напрацьовані методи і засоби боротьби на політичній арені за владу, а відповідно за ліпше життя для себе.

На думку професора Кривошеїна В.В.: «Під впливом Революції гідності відбувається (оскільки процес ще не завершено) трансформація політичної і правової культури як мас так і правлячої еліти, яка поступово стає національною і незалежницькою, тобто реабілітуються і легалізуються цінності, що сформувалися в періоди існування суверенних українських утворень, ідеали національно-визвольної боротьби, загальнолюдські цінності та актуальні потреби українського народу»[4, с.39]. З даним твердженням ми

погоджуємося частково. Дійсно, що стосується змін рівня правової та політичної культури то вони дійсно відбуваються, свідченням чого є й сама Революція гідності, і розвинуті волонтерський та громадський рухи в Україні з захисту прав людини, все більші вимоги суспільства до політичного істеблїшменту держави, але, що стосується правлячої еліти, ми не погоджуємося повністю. Зміни рівня правої і політичної культури правлячої еліти сьогодні відсутні, оскільки в Парламенті України, як і в самому політичному істеблїшменті держави, ми вже довгий час бачимо ті самі обличчя які змінюють керівні крісла, політичні партії і гасла, владу на опозицію і т.д., але не змінюють фактично свого відношення до виконуваних ними обов'язків. Різниця лише в тому, що сьогодні стало модно всі свої вчинки підкріплювати патріотичними гаслами, надавати їм національного забарвлення, вдягати вишиванки і т.і., але це лише зміна форми, яка не торкається суті змісту правової та політичної культури еліти.

Спираючись на вище викладене можемо сформулювати деякі причини, що не дають змоги нормально розвиватися політичній культурі еліти України:

- *політична беззрамотність*, що проявляється в неадекватному представництві суспільних інтересів у політиці, у використанні політичних важелів впливу на ЗМІ, в організації штучної політичної конкуренції і імітації образів політичних лідерів;

- *політична безвідповідальність* - жоден представник політичної еліти не поніс за всі роки незалежності ані політичної, ані юридичної відповідальності за прийняті ним ті чи інші політичні рішення, які призвели до соціально-правових змін у суспільстві. В нашій державі, навіть не дивлячись на війну, немає такого поняття як «політична смерть» хоча воно притаманне політичній еліті усіх демократичних держав. Яскравим прикладом може слугувати «Партія регіонів», що по суті привела війну на наші терени, але ж сьогодні вона переформатувалась у «Опозиційний блок», «За життя» і т.д. і розраховує на реванш, всі її політичні лідери залишилися на своїх місцях і при своїх портфелях.

- *конфронтаційність* - українська політична еліта знаходиться в тому стані, коли всі поділяються лише на два табори – «свій або чужий». Вони досі не навчилися мистецтву компромісу яким і є політика, як така. Політичний істеблїшмент України не має таких основних цінностей, що продукує політична культура, як моральність, толерантність, професіоналізм, стратегічність та тактика політичних проєктів, тому й говорити про рівень політичної культури досить складно.

- *безідеологічність* - на думку автора, ця причина є найжахливішою, оскільки сьогодні в умовах агресії Російської Федерації, гібридної війни, постійних зовнішніх впливів на свідомість пересічного громадянина, еліта продовжує дискутувати з приводу єдності нації, непорушності кордонів, усталеності територіального устрою, що саме по собі є смертельним для існування держави України. Ідеологія сьогодні, як в рамках політичної так і правової культури, повинна

стати основним інструментом, суто національно орієнтованим, безкомпромісним і повсемісним, тільки за таких умов ми зможемо досягти перетворень у свідомості суспільства і створення монолітної нації і держави.

Цілоком погоджуємося з характеристикою політичної еліти України даною професором Требіним М. П. ще у 2010 році і актуальною до сьогодні. Він говорив: «...владна еліта створила політичний устрій, характерними рисами якого є нехтування суспільними інтересами, безвідповідальність, безконтрольність, непрозорість. Влада існує сама по собі, суспільство - само по собі»[11, 141].

Тому ми не можемо побачити в політичній еліті України сьогодні нові обличчя і нове сприйняття політико-правового життя держави, оскільки політична свідомість більшості електорату досі залишається на неприпустимо низькому рівні, на рівні безумовних інстинктів, для задоволення яких не потрібна якісно нова еліта. Запит, що надає сьогоднішнє суспільство поки є лише ескізом до майбутньої політичної еліти України. І в цьому контексті певну цікавість викликає теза Бульбенюк С., а саме: «...перед громадянським суспільством в Україні сьогодні постають додаткові виклики: воно має стати не лише дієвим контролером за діяльністю держави і правлячого класу, але й виконувати функцію політичного рекрутування – відбору потенційних представників політичної еліти»[2]. Ми погоджуємося з даним твердженням частково, оскільки очевидно, що громадянське суспільство повинно систематично і цілеспрямовано контролювати владу, бо тільки за такого підходу ми можемо очікувати від владної еліти гідної праці в інтересах України. Більш складним є питання політичного рекрутування, воно в контексті сьогодні є радше ідеальним уявленням про політичний процес ніж реальністю, оскільки для того, щоб суспільство почало свідомо рекрутувати майбутніх членів політичної еліти, воно має бути готовим до цього в рамках політико-правової свідомості, що на сьогодні є ідеальним прагненням.

Виходячи з окреслених вище причин, що впливають на суттєве зниження і розмивання правової та політичної культури української еліти, можна виділити **певні спільні риси**, а саме: 1) *низький рівень знань*, а в певних випадках і відверте невігластво, в галузі права і політики; 2) *подвійні стандарти*, що застосовуються для вирішення як правових так і політичних питань в життєдіяльності еліти; 3) *підміна правових категорій* і понять політичною доцільністю, а політичну доцільність - своїми особистими інтересами, або інтересами власного бізнесу; 4) як наслідок *безвідповідальність* як за реально вчинені правопорушення так і відсутність політичної відповідальності за власні політичні дії і програми; 5) останній критерій, який безумовно має на останню значення у формуванні і розвитку правової та політичної культури – це *відсутність моралі і етики поведінки*, які є цілісно-смісловим ядром як правової так і політичної культури, оскільки право, як і політика залежать від вчинків людей, а мораль і етика впливають не тільки на поведінку людей, але й на їх відчуття і думки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ашин Г.К. Элита: история термина и его применения// Е. ресурс. - [Режим доступу]: <http://www.elitarium.ru/jelita-ponjatie-termin-pareto-jelitarnyj-vlast-obshhestvo/>
2. Бульбенюк С. Формування культури громадянськості українства в умовах розвитку «молодої демократії»/ С.Бульбенюк//Studia Politologica Ukraino-Polona. – Житомир; Київ; Краків, 2015. – Вип.5. – С.201-207
3. Кабмін схвалив Антикорупційну стратегію до 2020 року// Українські національні новини. – 25 квітня 2018р.// [Е. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unn.com.ua/uk/news/1727308-kabmin-skhvaliv-antikoruptionsynu-strategiyu-do-2020-roku>
4. Кривошеїн В.В. Вплив Революції гідності на політичну та правову культуру українського суспільства// Вісник Національного університету «Юридична академія України ім. Я. Мудрого». - № 2 (29). – 2016. – С.39. – С.37-57
5. Курас І.Ф. Етно-політика: історія і сучасність. Статті, виступи, інтерв'ю 90-х років/І.Ф.Курас. – К.:УПЕНД, 1999. – С.475. – 565с.
6. Липинський В. Лист до братів-хліборобів. – Київ, Філадельфія, 1995. – С.13, 470с.
7. Матвеева Г. Проблема трансформації правосвідомості в контексті політичної культури України// Антропологія права: філософський та юридичний виміри (стан, проблеми, перспективи): Матеріали міжнародного круглого столу (м. Львів, 4-5 грудня 2009 року). – Львів: Край, 2009. – С.201. – С.196-203
8. Печеранський І.П. Традиція та авторитет у контексті політико-правової культури сучасного українського суспільства/І.П. Печеранський// S.P.A.C.E. - № 3. – 2017. – С.42, С.41-45
9. Пірен М. Українська еліта: проблеми модернізації суспільства// Е. ресурс. - [Режим доступу]: <http://www.Ji.Lviv.ua/n45texts/piren.htm>
10. Словник української мови в 11 томах. – Том 2., 1971 р. – С.474// Е. ресурс. - [Режим доступу]: <http://sum.in.ua/s/elita>
11. Требін М.П. Політична культура сучасної владної еліти України // Вісник Національної юридичної академія ім. Я. Мудрого. - № 4. – 2010. – С.141. – С.137-145
12. Уряд ухвалив проект Закону України «Про Антикорупційну стратегію на 2018 – 2020 роки»// [Е. ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/uryad-shvaliv-proekt-zakonu-ukrayini-pro-antikoruptionsynu-strategiyu-na-2018-2020-roki>
13. Ф.А. фон Хайек Дорога к рабству/ Ф.А. фон Хайек. – М.: Новый мир. – 1991. - №8. – С.187-195
14. Юристи, журналісти та фізруки. Яку освіту здобули нардепи VIII скликання// Слово і діло. – 1 березня 2018. - [Е. ресурс]. – Режим доступу: <https://www.slovoidilo.ua/2018/03/01/infografika/polityka/yrysty-zhurnalisty-ta-fizruky.-yaku-osvitu-otrymaly-nardepy-viii-sklykannya>
15. Ющенко В. Тези про майбутнє / В. Ющенко // Дзеркало тижня. – № 5(380). – 2002. – 9-15 лютого. – [Е. ресурс]. – Режим доступу: / / <http://www.zn.kiev.ua/nn/show/380/33785/>.

REFERENCES

1. Ashin G.K. Elita: the history of the term and its application // E. source. - [Access mode]: <http://www.elitarium.ru/jelita-ponjatie-termin-pareto-jelitarnyj-vlast-obshhestvo/>
2. Bulbenyuk S. Formation of the culture of Ukrainian citizenship in the conditions of development of "young democracy" / S. Bulbenyuk // Studia Politologica Ukraino-Polona. - Zhytomyr; Kiev; Cracow, 2015. - Issue.5. - p.201-207
3. The Cabinet approved an Anti-Corruption Strategy by 2020 // Ukrainian National News. - April 25, 2018 // [E. source]. - Access mode: <http://www.unn.com.ua/en/news/1727308-kabmin-skhvaliv-antikoruptionsynu-strategiyu-do-2020-roku>
4. Krivoshein V.V. Impact of the Revolution of Dignity on the Political and Legal Culture of Ukrainian Society // Bulletin of the National University "Legal Academy of Ukraine. Y. Mudriy ". - No. 2 (29). - 2016. - p.39. - P. 37-57
5. Kuras I.F. Ethno-Politics: History and Modernity. Articles, speeches, interviews of 90-ies / I.F.Kuras. - K.: UPIEND, 1999. - p.475.– 565p.
6. Lypinsky V. Letter to Brothers-Farmers. - Kyiv, Philadelphia, 1995. - P.13, 470p.
7. Matveeva G. The problem of transformation of justice in the context of political culture of Ukraine // Anthropology of law: philosophical and legal dimensions (state, problems, perspectives): Materials of the international round table (Lviv, December 4-5, 2009). - Lviv: Edge, 2009. - P.201. - P.196-203
8. Pecheransky I.P. Tradition and authority in the context of the political and legal culture of modern Ukrainian society / I.P. Peceran // S.P.A.C.E. - No. 3. - 2017. - P.42, P.41-45
9. Piren M. Ukrainian elite: problems of modernization of society // E. source. - [Access Mode]: <http://www.Ji.Lviv.ua/n45texts/piren.htm>
10. Dictionary of the Ukrainian language in 11 parts. - Part2, 1971 - P.474 // E. source. - [Access mode]: <http://sum.in.ua/s/elita>
11. Trebin M.P. Political culture of the modern ruling elite of Ukraine // Herald of the National Law Academy named after them. Y. Mudriy - No. 4. - 2010. - p.141. - p.137-145
12. The Government approved the draft Law of Ukraine "On anticorruption strategy for 2018-2020" // [E. source]. - Access mode: <https://www.kmu.gov.ua/ru/news/uryad-shvaliv-proekt-zakonu-ukrayini-pro-antikoruptionsynu-strategiyu-na-2018-2020-roki>
13. F.A. von Hayek Road to slavery / F.A. von Hayek - M. : New World. - 1991. - №8. - p.187-195
14. Lawyers, journalists and teachers of physical culture. What education was proclaimed by People's Deputies of the VIII convocation? Word and deed. - March 1, 2018. - [E. source]. - Access mode: <https://www.slovoidilo.ua/2018/03/01/infografika/polityka/yrysty-zhurnalisty-ta-fizruky.-yaku-osvitu-otrymaly-nardepy-viii-sklykannya>
15. Yushchenko V. The thesis about the future / V. Yushchenko // Mirror of the week. - No. 5 (380). - 2002 - February 9-15. - [E. source]. - Access mode: / / <http://www.zn.kiev.ua/nn/show/380/33785/>.

Legal and political culture of the Ukrainian elite

O. V. Minkovich-Slobodyanyk

Abstract. This research analyzes the level of legal and political culture of the Ukrainian elite. The reasons that influence the level of the legal and political culture of the elite are determined. The common features inherent in the legal and political culture of the Ukrainian elite are outlined. Proposals are offered regarding the improvement of the legal and political culture of the elite of Ukraine.

Key words: elite, legal culture, political culture, ideology, legal illiteracy, legal nihilism.